

gustinus 12, de Civit., cap. 1, vel, *quia se sibi sufficere iudicavit*, ut loquitur Gregorius, lib. 34 Moral., cap. 14, alias 17; non enim intellexit Augustinus credidisse Angelum ipsum sine Deo sibi ad beatitudinem sufficere, vel obiective, vel efficienter, uterque enim est stultissimus error contra rationem naturalem: intellexit ergo, ita Luciferum appetivisse supernaturalem beatitudinem, ac si ad illam sibi sufficeret: hoc enim merito intelligitur facere, qui appetit insolenter beatitudinem, et non secundum ordinem a Deo præscriptum. Vel etiam intelligere potuit, quod Angelus se sibi sufficere iudicavit ad obtinendam beatitudinem, non secundum puram suam naturam, sed illis virtutibus, et gratiis, ac meritis, quibus se in principio suæ creationis ornatum conspiciebat. Iudicavit, inquam, non speculative, sed practice, utique ita sibi proponendo beatitudinem appetendam, et expectandam, ac si jam illa sufficientissime dignus existeret.

21. *Confirmatur secundo ex aliis Patribus.*—Possunt etiam in hunc modum intelligi Patres, qui dicunt dæmonem per insolentiæ et arrogantiae morbum corruisse: ut loquitur Theodoretus, l. 5, de Divin. decret., cap. de Diabolo. Nullo enim modo melius explicatur insolentia, quam per illam voluntariam appetentiam pro indebito tempore. Sic etiam posset satis commode dici, quod in alio sensu dixit Tertullianus, Angelum per impatientiam corruisse, quia impatiens moræ in appetenda beatitudine inventus est. Denique ita posset exponi, vel limitari, quod Lucifer appetiverit gloriam sine meritis, utique auctis, et confirmatis in secundo instanti; hoc enim facilius potuit sine errore per inconsiderationem appetere, iudicando id fuisse simpliciter possibile, nullo considerato respectu ad divinam ordinationem, et ad majorem sui exaltationem suam, esse sibi valde conveniens. Est ergo hic modus probabilis, sed incertus, parumque dæmonis superbiam exaggerans.

22. *Alter modus qui posset afferri non contemnendus.*—Alius denique modus hujus inordinati affectus esse potuit in ejus excellentia, seu intensione, non quidem ex parte actus appetendi; hoc enim satis jam improbatum est, sed ex parte beatitudinis concupitæ. Itaque credibile est appetivisse Luciferum beatitudinem singularis intensionis, claritatis, et excellentiæ, ita ut super astra Dei exaltaret solium suum. Hic enim affectus possibilis profecto fuit, quia obiectum erat simpliciter possibile, et apprehendi potuit sine errore, ut absolute conve-

niens Lucifero, ut per se patet, quia esset perfectio accidentalis, quæ naturam non destrueret, sed perficeret: et de se erat sufficiens, imo, et magnum obiectum superbiæ. Quia licet visio Dei in quacumque intensione, et perfectione infra comprehensionem sit per se amabilis, et honesta, nihilominus appetere illam principaliter propter eminentiam respectu aliorum, et solum ex amore propriæ naturæ, et propter decorem, et dignitatem ejus naturalem, affectus est superbiæ inordinatissimus. Cujus rei aliquale exemplum fuit in duobus filiis Zebedæi sedem dextram et sinistram a Christo petentibus, Matth. 20. Quanquam enim illi nihil de celestibus sedibus cogitarent, tamen si eodem intuitu, et affectu illas peterent, non minus, imo magis superbi fuissent.

23. *Confirmatur ex Patribus.*—*Quibus modis hæc excellentior beatitudo intelligi possit.*—Possumusque in hanc sententiam allegare Chrysostomum, homil. 17, in Genes. dicentem, diabolus fuisse de cælo pulsum: *Quia plusquam dignitatis suæ erat, sapere voluit; et Hieronymum, in verba illa Ezech. 28: Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, dicentem: Ut dum plus vis esse, quam conditus es, et magis sapere, quam a Deo acceperas, etiam id perdes, quod habebas.* Addo etiam Gregorium 24 Moral., cap. 4, alias 7, dicentem: *Quisquis bonum locum se habere singulariter gaudet, quisquis videri sublimior cæteris querit, illum imitatur, qui despecto bono societatis Angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, et Altissimi similitudinem superbe appetens per iniquum desiderium, quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere.* Hic autem excessus intelligi potest, vel per comparationem ad alios Angelos tantum, et ita videtur loqui Gregorius in eo tamen non videtur tam magnus superbiæ tumor apparere. Potest etiam per comparationem ad Christum mente sibi propositum intelligi, et sic ingens invenitur superbia: illa vero aliam majorem supponit, de qua post sequens caput dicturi sumus.

24. *Aliqui ex his modis non sunt impossibiles.*—Vel etiam potuit Lucifer appetere singularitatem in illa beatitudine respectu omnium hominum, non solum volendo illos in perfectione gloriæ suæ superare, hoc enim magis esse tolerabile, sed etiam nolendo, ut homines illius beatitudinis participes, vel secum fierent consortes: quod habet locum juxta sententiam quamdam Bernardi infra tractandam. Ultimo tandem cogitari potest ille excessus non solum per comparationem ad

alios, sed etiam per modum cujusdam perfectionis absolutæ, capacitatem personæ create excedentis: ut si dicatur Lucifer appetivisse comprehensionem Dei, seu infinitam ejus visionem, vel intensive, vel extensive, vel simpliciter quoad omnia possible: vel saltem quoad omnia Dei consilia, et libera ejus decreta, et consequenter quoad omnia ejus opera præsentia, et futura. Ex quibus modis aliqui implicant contradictionem in ipso obiecto, de quibus an potuerunt appeti, dicemus in capite sequenti. Alii vero non sunt impossibiles, et ideo appeti potuerunt, ut scire omnia secreta Dei, an vero de facto ita contigerit, sciri a nobis non potest. Quid vero conjectari possit tractando de aliis obiectis, in capitibus sequentibus attingemus.

CAPUT XII.

UTRUM LUCIFER PECCAVIT ABSOLUTE DEI ÆQUALITATEM APPETENDO.

1. *Prima sententia affirmativa.*—Cum ex dictis in præcedentibus capitibus, vel probabilius appareat neutram beatitudinem fuisse obiectum superbiæ angelicæ, vel saltem res valde incerta sit, investigandum superest, quænam alia excellentia esse potuerit, vel etiam fuerit. Et prima omnium occurrit excellentia increata divinitatis: nam si hæc a creatura appeti potest, profecto nulla potest esse major superbia, quam ejus appetitus; cumque superbia Luciferi esse credatur maxima, verisimile fiet, hoc fuisse primum, ac proprium obiectum Luciferianæ superbiæ. Primum ergo potuisse Angelum hanc excellentiam, et naturalem, ac essentialiam cum Deo æqualitatem appetere, docuerunt Scotus 2, distinct. 6, quæst. 1, et ibi Gabriel, art. 3, dub. 2, Bassolis, art. 1, Major, quæst. 1, Lichetus, ibid., et alii moderni Scotistæ, quos P. Vasquez sequitur, disput. 234, cap. 2. Fundamentum est, quia excellentia divinitatis per se est maximum bonum, maximeque expetibile, et nulla sufficienti ratione probatur esse impossibile Angelo hoc bonum appetere; ergo potuit illud appetere. Tota vis rationis consistit in minori propositione, quam postea rationes proponendo, easque examinando, expendemus. Hoc autem principio posito, valde probabiliter ex Scripturis et Patribus colligi videtur, Luciferum divinitatem et absolutam cum DEO æqualitatem affectasse. Primo ex verbis Isaïæ 14: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo; quamvis*

enim de similitudine, quæ minor esse potest, quam æqualitas, loquatur, nihilominus similitudo sine æqualitate perfecta non est, et si omnia antecedentia verba considerentur, videntur perfectam similitudinem exigere. Accedit quod Ezech. 28, dicitur: *Elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi in corde maris.* Et ideo Angelus primus, qui Lucifero restitit, dixit: *Quis sicut Deus?* et inde nomen Michaelis accepit. Quæ verba supponunt Luciferum Dei æqualitatem affectasse.

2. Secundo favent Patres, qui interdum verbis similibus, interdum æquivalentibus loquuntur. Præsertim vero Nazianzenus, carm. 6, dicens:

Lucifer (eximio nam quod fruereetur honore), Sperabat regale Dei, soliumque decusque.

Et infra:

Dum Deus esse cupit, tetra caligine totus Obrutus est.

Unde, Orat. 27, in suam defensionem num. 8, his verbis exponit elationem Luciferi, *Indignum, atque intolerandum dicebat, se, cum divinus esset, non Deum quoque existimari.* Idem videtur sentire Gregorius Magnus, l. 4, Epistol. 38, alias cap. 82. Quatenus ait, *voluisse Luciferum nulli subesse*, hoc enim idem est, quod esse DEO non inferior, ac proinde æqualis, vel superior. Idem habet, et multis modis explicat, lib. 34 Moral., cap. 17, alias 14. Augustinus etiam 14, de Civit., cap. 11, dixit: *Luciferum quodam quasi tyrannico fastu gaudere subditis magis, quam esse subditum elegisse.* Et Ambrosius, dict. Epist. 33, de eodem Lucifero, ait: *Quoniam sua, quam acceperat, potentia, et dignitate sibi placuit, seque auctoris sui gloriæ comparavit a cælesti sublimitate dejectus est.* Clarius in Psalm. 118, Oct. 3: *Ille, ait, sic se exaltavit, ut vellet æquare, et similis esse Altissimo.* Et Chrysostomus, h. 3, de verbis Isaïæ: *Dei, inquit, speravit æqualitatem, quæ res eum cælo expulit.* Hieronymus, seu auctor comment. in Job 24, dicit affectasse divinitatem. Isidorus, lib. 1, de Sum. Bono, cap. 10: *Deo per tumorem se contulisse dicit.* Et Petrus Cellensis, lib. de Panib., cap. 1, de Lucifero ait: *Fortè omnipotentiam Patris, forte bonitatem Spiritus sancti fera illa bestia voluit devorare.* Denique Hugo de Sancto Victore, in Sum. seu tract. 2, cap. 4: *Similis esse voluit Altissimo, non per imitationem, sed per æqualitatem.*

3. *Secunda et communis sententia, impossibile esse Angelum hanc æqualitatem appetere.* — Nihilominus contraria sententia communis est scholasticorum dicentium, non solum non peccasse Angelum divinitatem ipsam, seu æqualitatem cum Deo per æquiparationem appetendo, verum etiam impossibile illi fuisse eam appetere. Ita docet D. Thomas, dict. quæst. 63, art. 3, et 3, cont. Gent., cap. 109, et quæst. 16, de Malo, art. 3, et in 2, dist. 5, quæst. 1, a. 3, ubi consentiunt Albertus, art. 3, Bonaventura, Ægidius, Durandus, Hervæus, Palatinus, Malonius, dist. 6, disp. 5, et Marsilius, quæst. 5, art. 2. Item Capreolus, dist. 4, quæst. 1, Cajetanus, Ferrara, et alii Thomistæ super Thomam in locis allegatis. Guilielmus Parisiensis, de Univers., in 2, part. princip., in 1, ejus parte, cap. 109, Alensis, 2 part., quæst. 98, m. 3, Altisiodorensis, lib. 2, summ., tract. 2, cap. 2, et clarius cap. 7, quæst. 5. Abulensis in c. 13, Genes., quæst. 362, ubi ait, non fuisse possibile, nec intelligibile, quod talem æqualitatem appetierit. Consentit denique Ascanius Martynensis, in Gloss. Mag. in Genes., cap. 1, ad finem primi diei, ad illa verba: *Et factum est vespere, et mane dies unus*, sub titulo de bello angelico, et Lucifero ejus auctore. Et idem indicant Patres, quoties declarant, dæmonem appetiisse similitudinem, vel imitationem Dei inordinate, eo modo, quo similem affectum homini persuasit, de quo homine certum est, non appetivisse veram divinitatem, aut cum Deo æqualitatem, ut in sequenti tractatu videbimus.

4. *Probatur ratio.* — Fundamentum præcipuum hujus sententiæ est, quia nulla potest creatura sibi veram æqualitatem cum Deo appetere, seu veram divinitatem, nisi per errorem contrarium evidentiam naturali, sed Angelus non potuit errare ex hujusmodi errore, ut sæpe dictum, et probatum est; ergo nec potuit peccare appetendo sibi æqualitatem cum Deo. Major probatur, quia ut appetatur æqualitas cum Deo, necessarium est judicare esse possibilem appetenti, quia si judicaretur impossibile, non potest ut bona apprehendi: quia quod possibile non est, neque est ens, et consequenter nec bonum: sed judicare illam æqualitatem esse possibilem appetenti, est error contra naturalem evidentiam; ergo. Declaratur minor, quia duobus modis potest cogitari, quod Angelus fiat æqualis Deo in natura: uno modo per efficientiam alterius naturæ numero distinctæ, et æqualis divinitati: alio modo per substantialem, et naturalem unionem ejusdem

divinitatis cum Angelo. Prior modus manifeste implicat contradictionem, tum quia divina natura non est multiplicabilis secundum numerum, tum etiam, quia eo ipso, quod una natura sit facta, et alia sit improducibilis, necessariò sunt inæquales, et essentialiter distinctæ. Posterior etiam modus est impossibilis, ut in materia de Incarnatione ostenditur, quia nec natura divina potest transmutari in aliam, nec e converso: quia utroque modo transmutaretur, et desineret esse divina natura. Nec ex duabus naturis completis potest fieri una, quia non possent immediate, et per se, ac essentialiter inter se uniri. Dices, per unionem hypostaticam posset hæc æqualitas obtineri. Respondeo, de hac unionem in capite sequenti erit sermo: nam per illam non fieret Angelus æqualis Deo secundum naturam, de qua æqualitate nunc loquitur: imo nec Angelus fieret Deus, sed e contrario Deus fieret Angelus, et quodammodo minoraretur, quia semper, ut Angelus, esset inferior Deo.

5. *Prima responsio Scoti ad rationem factam.* — Contra hanc vero rationem multa, et difficilia Scotus objicit. Nam imprimis, licet voluntas efficax, seu electio, quæ ex intentione finis, et propria consultatione fit, non sit de re impossibili, nihilominus aliqua voluntas imperfecta (quam quidam velleitatem, alii voluntatem conditionatam, alii simplicem affectum vocant) potest esse impossibilem, teste Aristotele 3 Ethic., cap. 2, et Damasceno, lib. 2, de Fide, cap. 22, imo etiam experientia teste, ut dicemus. Hæc autem voluntas objecti impossibilis errorem non supponit, quia non est necesse existimare talem rem esse possibilem, sed versari potest circa rem cognitam impossibilem. Nam si per errorem putetur possibilis, non tantum voluntate inefficaci poterit concupisci, sed etiam poterit intendi absoluta voluntate, et propter illa poterunt media eligi, vel etiam propter finem vere possibilem poterit medium impossibile eligi, si possibile reputetur. Cum ergo dicit Aristoteles, impossibilem esse voluntatem, non electionem, loquitur de impossibilibus cognitis sub tali ratione. Et exemplis persuadetur, primum in his, quæ non simpliciter, et per se, sed ex suppositione, seu per accidens sunt impossibilia: ut, verbi gratia, non peccasse, quod simpliciter possibile fuit, tamen ex suppositione peccati commisi, factum est impossibile, et nihilominus etiam suppositione facta vellem non peccasse, et cupio esse innocens, aut afficior ad virginitatem, etiamsi illum amiserim. Ab

his enim sumitur non leve argumentum ad cætera impossibilia (quidquid Cajetanus, et alii contenderint) quia facta suppositione non minus sunt hæc impossibilia, quam cætera. Nam factum infectum fieri simpliciter impossibile est: et sicut hæc possunt apprehendi sub ratione boni, addita conditione, quæ repugnantiam tollat, vel præscindat, ita et illa. Verumtamen etiam de illis impossibilibus non desunt exempla. Nam Deum non esse simpliciter, est impossibile, et tamen dæmones, imo et pravi homines DEUM odio habentes, illum non esse cupiunt. Item simpliciter impossibile est, creaturam non pendere a DEO, et tamen potest homo hoc appetere affectu simplici, seu velleitate, ut experientia notum videtur.

6. *Secunda responsio Scoti.* — Aliter declarat hoc Scotus, quasi reddens rationem, cur sit possibilis hic affectus de re impossibili, quia duæ res, seu objecta simplicia esse possunt possibilis, et bona, ac appetibilia, si unumquodque per se spectetur, et simpliciter proponatur, et nihilominus compositio unius cum alio potest esse simpliciter impossibilis. Ut, verbi gratia, Lucifer simpliciter apprehensus possibile quid est, et bonum appetibile, præsertim sibi, æqualitas etiam Dei possibilis est per se spectata: nam invenitur inter personas divinas, et quamvis non inveniretur, vel non cognosceretur, satis est, quod ipsa excellentia divinitatis, vel omnipotentiam Dei est possibilis, et amabilis. At vero compositio hujus excellentiam, vel æqualitatis cum persona Luciferi est simpliciter impossibilis; ut ergo Angelus amet hanc excellentiam, sibi non est necesse, ut per intellectum judicet, hanc compositionem unius extremi cum alio esse possibilem, sed satis est, ut intellectu apprehendente possibilitatem et bonitatem utriusque extremi, voluntas illa componat, et unum alteri amet, abstrahendo a judicio possibilitatis, vel impossibilitatis, et solam commoditatem appetendo virtuali conditione inclusa, si esset possibilis talis compositio, et simpliciter complacendo in illo honore, ut sibi conjuncto, non intendendo absolute et efficaciter illud consequi, sicut in exemplo posito de odio Dei ad desiderandum Deum non esse, satis est, apprehendere Deum sub ratione cujusdam entis, et ipsum non esse, tanquam quid possibile, et malum respectu cujusque entis, ut voluntas componat unum cum altero, id est, non esse cum Deo. Nam sicut intellectus componit, ita etiam voluntas (ait Scotus) est potentia collectiva, et potest unum alteri applicare, quod est

componere: ergo hic appetitus æqualitatis Dei, hoc modo consideratus, non est simpliciter impossibilis.

7. *Prima Scoti responsio ex D. Thomæ doctrina conservatur.* — Sed contra priorem respondendi modum potest ex D. Thomæ doctrina replicari. Quia esto sit possibile appetere aliquid simpliciter impossibile, ut Philosophus, et experientia docet, nihilominus non quolibet impossibile appeti poterit, nisi sub aliqua ratione apprehendatur, et judicetur conveniens appetenti: sed esse Deum per essentiam non potest ab Angelo apprehendi, ut sibi conveniens; ergo nec potest illud appetere: nec in affectu talis excellentiam peccare. Major videtur per se nota: nam licet quis apprehendat chimeram, ut compactam ex partibus separatim possibilibus, nihilominus non potest tale monstrum impossibile appetere, licet cogitationem, seu imaginationem ejus velle possit, quia non potest in illo monstro rationem boni, aut sui commodi invenire, licet in ejus cogitatione aliquam possit apprehendere. Idemque est de similibus, ut, verbi gratia, simul esse, et non esse taliter, est impossibile, ut nemo possit id sibi appetere, quia non potest illud apprehendere ut conveniens sibi. Ratio denique est, quia voluntas non potest moveri ad amandum aliquid personæ, nisi sub ratione boni ejus, et hoc est, esse conveniens illi.

8. *Ex ratione.* — Minor autem probatur imprimis applicando rationem D. Thomæ, quia nemo potest apprehendere Angelus, ut sibi conveniens id, quod formaliter repugnat suo esse, illudque destrueret, si fieret, sed talis est respectu Angeli excellentia DEI increata, seu esse DEUM per essentiam, quia implicat contradictionem Angelum esse DEUM verum per naturam; ergo impossibile est, Angelum apprehendere illam excellentiam, ut sibi convenientem. Consequentia cum minore notæ sunt. Major probatur, quia esse sibi conveniens, utique tanquam bonum et excellens supponit existentiam ejus, qui sibi tale quid appetit; ergo quidquid hanc ipsam destruit, quia cum illa repugnantiam involvit, non potest ut conveniens appetenti apprehendi. Deinde licet talis apprehensio fingatur possibilis, nihilominus evidentissimum includit errorem propter repugnantiam dictam; ergo saltem in primo Angelo, et primo ejus instanti fuit illa apprehensio impossibilis, quia non potuit error præcedere.

9. *Impugnatur secunda Scoti responsio.* — Nec contra hoc ultimum obstat secunda ratio Scoti:

nam supponit principium falsum nimirum ad appetendum sibi aliquid, satis esse apprehendere illud objectum, ut in se possibile ac bonum et appetibile, non comparando illud ad se per intellectum in ratione convenientis, vel disconvenientis, priusquam voluntas illud sibi appetat. Contrarium enim videtur plane colligi ex duobus principiis. Unum est proxime probatum, scilicet Angelum, vel hominem non posse aliquid sibi appetere, nisi sub ratione boni sui, seu convenientis sibi, tum propter rationem factam, quod eadem est proportio objecti propositi, ut appetibile absolute, et ut sibi appetibile: tum etiam, quia alias talis appetitio non esset amor sui, quia amare aliquem est velle ei bonum, quatenus illius bonum est; ergo ut aliquis se amet, volendo aliquid sibi, necesse est, ut illud velit, quatenus sibi bonum et conveniens existit. Aliud principium est, nihil esse volitum quin sit præcognitum, quod principium in omni objecto appetendo eandem rationem habet, proportione servata: ideoque sicut non potest quis amare aliquod objectum absolute, et in se, nisi præcognoscat esse bonum in se, ita non potest quisquam amare aliquid sibi, ut bonum suum, nisi præcognoscat sibi bonum et conveniens esse.

40. *Progreditur impugnatio.* — Ex his ergo duobus principiis concludo, neminem posse sibi amare aliquid per solam apprehensionem simplicem ejus, ut est in se bonum, ac possibile, sed oportere, ut præcognoscatur, ut bonum appetenti: quia alias appetitus ferretur formaliter, ac principaliter in incognitum, et in incertum, quia id, quod in se bonum est, potest non esse bonum appetenti. Ut, verbi gratia, calor, ut octo, quoddam bonum est absolute: at vero absolute tantum cognitum, non satis est, ut homo illum sibi appetat. Ergo ut Angelus amaret sibi excellentiam æqualem divinæ, vel ipsammet, quam Deus habet, debuit in intellectu ejus præcedere non tantum simplex, et absoluta apprehensio illius excellentiæ, ut possibilis, et optimæ in se: sed erat necessaria cognitio quasi comparativa illius excellentiæ ad seipsum, apprehendendo excellentiam ut sibi possibilem, et convenientem. Hæc autem apprehensio falsa esset, et errorem includeret; ergo ille appetitus in Angelo vel est simpliciter impossibilis, vel saltem sine prævio errore lumini naturali contrario, haberi non poterat.

41. *Evasio adversariorum.* — Respondent aliqui, necessarium quidem esse, ut ante ap-

petitum talis excellentiæ divinæ præcedat in intellectu ejus apprehensio cum comparatione ad ipsum appetentem, nimirum Angelum, et quod sub ea ratione apprehendatur, ut conveniens ipsi Angelo. Nihilominus tamen posse talem apprehensionem sine errore præcedere, quia potest non esse per compositionem, vel divisionem, sed per simplicem apprehensionem illius veluti compositi ex Angelo, et excellentiæ divinæ, per modum cujusdam boni, et appetibilis ipsi Angelo. Hæc autem apprehensio esse potest sine errore, quia non includit iudicium compositionis, vel divisionis, in quo solo veritas, vel falsitas invenitur. Nec obstat repugnantia naturalis talis excellentiæ, cui ipsa natura Angeli, ex qua sequitur, ut appetere talem excellentiam, sit appetere suam destructionem. Hoc (inquam) non obstat, quia potest Angelus præcindere, et considerare commoditatem excellentiæ, non considerando incommodum, quod inde sequeretur, et ideo appetitu simplicis affectus tendere in illud objectum sic præcise, ac simpliciter apprehensum.

42. *Excluditur dicta evasio.* — Sed quamvis verum sit, non esse necessariam in intellectu Angeli compositionem, aut divisionem conceptuum distinctorum, ut voluntas ejus ad amorem, vel odium moveatur, quia potest simplici actu cognoscere, et judicare, quæ nos componendo dijudicamus: nihilominus censeo, ut sæpe dixi, non posse moveri per voluntatem, nisi supposito actu simplici intellectus, quo revera cognoscat hoc esse sibi, aut alteri conveniens, aut disconveniens; in hoc enim sensu accipiendum est illud axioma: nihil volitum, quin præcognitum, ut declaravi. Talis autem actus cognoscendi, quantumvis simplex sit, est verum iudicium de objecti bonitate. Et quando illa bonitas amatur amore concupiscentiæ ipsi appetenti, in eadem cognitione includitur comparatio illius bonitatis, seu excellentiæ ad ipsum appetentem, seu cognoscentem. Et consequenter ibi etiam includitur iudicium de convenientia: talis formæ ad tale objectum, quia judicare hoc esse conveniens mihi, non est aliud, quam cognoscere talem formam esse mihi commodam, et consentaneam. Hujusmodi autem cognitio, vel iudicium, quantumvis sit simplex in Angelo, capax est veritatis, et deceptionis, ut in libro quarto ostensum est; ergo si forma, vel excellentia, quæ revera non est conveniens Angelo, apprehenditur illo modo, id est, cognoscitur, et iudicatur simplici actu, ut conveniens, seu quod sit Angelo con-

veniens, falsitatem involvit, et iudicium erroneum includit.

43. *Excluditur ulterius.* — Nec excusabitur ab errore propter inconsiderationem, vel abstractivam præcisionem, quia propter inconsiderationem unius circumstantiæ, vel rationis, sæpe iudicium falsum profertur: ut qui iudicat, hunc cibum esse convenientem sibi, quia non considerat esse nocivum, errat in iudicio, quamvis error ex inconsideratione procedat: eo vel maxime, quod illa inconsideratio in mente Angeli in tali materia vix est possibilis, aut credibilis, quia Angelus cognoscit, prout in se sunt res naturales: Angelum autem per naturam esse, aut fieri DEUM, tam manifeste includit repugnantiam, et destructionem naturæ angelicæ, vel potius utriusque naturæ, ut vix possit unum sine altero cogitari per claram et evidentem cognitionem, per quam res ipsa prout in se est, comprehenditur, qualis est circa tale objectum angelica cognitio.

44. *Judicium auctoris inter adductas sententias tria puncta expedienda requirit.* — *Prima conclusio pro primo puncto.* — Hæc videntur esse utriusque opinionis potissima fundamenta: ut autem iudicium de tota re proferam, dicam prius de absoluta possibilitate hujus affectus, seu appetitus æqualitatis Dei, postea vero dicam, quid de facto credibilis sit: ac tandem explicabo, in quo sensu possit etiam dici impossibilis talis appetitus in primo Angeli peccato. Circa primum assero, absolute loquendo possibile esse malum Angelum appetere æqualitatem cum Deo sine errore speculativo intellectus, et per affectum non absolutum: nec ita efficacem, ut ad executionem ordinetur, sed per affectum simplicem, seu per conditionatam voluntatem. Hoc plane vincunt exempla, et argumenta Scoti: nam dæmones Deum odio habent, illumque non esse desiderant, quod objectum simpliciter impossibile est, quod ipsi non ignorant, aut non considerant, et nihilominus iudicant illud esse sibi appetibile tali modo utique conditionato, et sub tali ratione, videlicet, quatenus illud sibi esset commodum ad evadendas pœnas, quas patiuntur. In quo iudicio non est falsitas speculativa, quia in objecto ejusdem iudicii etiam ponitur conditio, quod si id esset possibile, esset sibi commodum ad talem finem. Et licet inde consequenter fieret, ut ipse Angelus non esset, idque non ignoretur, vel non consideretur, potest nihilominus Angelus, vel illud etiam appetere, tanquam minus malum, quam esse in tali pœnarum statu, ut in dæmonibus

contingit, vel sub conditione etiam excludendo hoc malum proprium: ut si actus sit hujusmodi, vellem, Deum non esse, et ab illo non pendere, vel in nostro proposito, vellem habere æqualitatem cum Deo, si conservando meum esse illam simul habere possem. Unde ulterius infertur, posse dæmonem affectare cum Deo æqualitatem, ut illi posset resistere, vel etiam majorem potentiam, ut illum posset vincere: nam excessus odii ad Deum potest in omnes hos affectus prorumpere pro libertate voluntatis, quia ex parte objecti sub conditione non deest capacitas, quatenus ad evitandam illam pœnam illa objecta apprehenduntur, ut utilia, seu convenientia, si essent possible, et sub eadem ratione acceptantur, et placent, et ita per simplicem affectum voluntas circa illa versatur.

45. *Primus modus conditionati affectus, non videtur importare aliquem præsentem affectum.* — *Probalur tamen importare.* — Est autem considerandum, cum dicitur Angelum velle sub conditione objectum impossibile, duobus modis adjungi posse talem conditionem; uno modo ex parte ipsius actus, id est, si hoc esset possibile, vellem illud: alio modo ex parte rei volitæ, tendendo per affectum in illam sub tali conditione propositam. Priori modo non videtur voluntas de præsentem aliquid velle: sed potius declarari per intellectum, quem actum habitura esset voluntas, si talis conditio impleteretur. Nam conditionalis nihil ponit in esse, quamdiu conditio non impletur: sed qui dicit, si tale esset hoc objectum, vellem illud, ponit conditionem, quæ non impletur; ergo non ponit aliquem actum volendi de præsentem, sed effecturum dicit illum, si conditio subsisteret: nihilominus tamen negari non potest, quin de præsentem voluntas etiam possit tunc habere in præsentem aliquem actum, saltem propositum habendi alium actum, conditione impleta, quod propositum actus voluntatis est, ut constat. Quin potius sine tali actu non posset intellectus cum omnimoda determinatione affirmare, si talis eventus occurreret, hoc, vel illud facerem: quia est res mere libera, ac contingens, ac subinde indeterminata, et ideo ut iudicium determinatum ac certum sit, necesse est, in personis creatis, ut in præsentem intercedat propositum voluntatis, in quo veritas illius affirmationis fundetur.

46. Unde in rebus moralibus attente considerandus est sensus harum locutionum frequentium, *si hæc occasio occurreret, vindictam de inimico sumerem, aut darem eleemosynam,*